

Julijana Makovec
OŠ Ivana Cankarja Ljutomer

UPORABA SODELOVALNEGA UČENJA IN POUČEVANJA PRI NAČRTOVANJU NOVEGA ŠOLSKEGA LETA

Using Participatory Learning and Teaching in Planning of a New School Year

Čustva igrajo pomembno vlogo v procesu učenja. Pozitivna čustva¹ pomagajo, da so učenci bolj zainteresirani za delo, ki ga bodo opravljali vse šolsko leto. Obenem dobro vplivajo tudi na sam proces učenja, saj si reči, ki nas zanimajo, zapomnimo mnogo hitreje. Čustva pomembno vplivajo tudi na dinamiko skupine, gradnjo odnosov in sodelovanje.

Z namenom, da pri učencih spodbudim pozitivna čustva, na začetku vsakega šolskega leta skupaj z učenci načrtujem dejavnosti, za katere so notranje motivirani. S tem ko učenci povedo svoje ideje, postanejo soustvarjalci dogodkov, ki

bodo sledili skozi vse šolsko leto. Z vključitvijo v načrtovanje se počutijo pomembni, postanejo soustvarjalci in obenem odgovorni za uresničitev načrtovanega. Tako vplivam na aktiviranje močnih področjih in prispevam k dinamiki skupine, ki jo bom vzdrževala vse leto.

Za izpeljavo tovrstnega načrtovanja uporabim nekoliko prilagojeno metodo sodelovanja krog, ki mi jo je predstavil permakulturni učitelj.

Najprej pripravim prostor, kjer se učenci posedejo v krog. V učilnici na prostem s tem nimam posebnega dela, saj so štori, na katerih sedimo, že razporejeni v krogu. V razredu pa učencem pripravim krog z raznobarnimi blazinami, na katerih sedijo. V središče kroga postavim več različnih predmetov, ki bodo predstavljali govorni predmet (oz. predmet pozornosti). Pri prvem srečanju učence povabim v krog, iz sredine vzamem govorni predmet in jim izrazim dobrodošlico. Naredim kratak pregled dejavnosti ter predstavim uporabo in namen govornega predmeta, ki ga bomo uporabljali vse šolsko leto. Namenjen je poslušanju vsakega posameznika. Predmet potuje med udeleženci v krogu in tisti, ki ga drži, ima pozornost celotne skupine. Tako je vsak slišan in nihče v skupini ne prevladuje z govorjenjem. Govorni predmet nato vrnem v središče

¹ Nekateri psihologi problematizirajo uporabo besedne zveze pozitivna in negativna čustva, ker imajo pogosto tudi čustva, ki jih občutimo kot neprijetna, pozitivno vlogo. Zato raje govorimo o prijetnih in neprijetnih ter zaželenih in manj zaželenih čustvih. (Op. ur.)

kroga. Za prebujanje idej v učencih in aktiviranje njihovih močnih področij uporabim tri vprašanja, ki jih imam že vnaprej pripravljena in napisana vsakega na svojem listu. V središče kroga postavim prvo vprašanje in povabim prostovoljca, da izbere govorni predmet in odgovori na vprašanje.

Prvo vprašanje je: **Kdo sem, od kod prihajam?** Učenci nanj odgovarjajo, tako da si govorni predmet podajajo v smeri urnega kazalca. Tako se predstavijo svojim sošolcem in meni. Četudi imamo vsako leto iste učence, je priporočljivo, da vsako leto znova izvedemo ta proces, saj se z razvojem učencev razvijajo in precej spreminjajo tudi njihovi interesi.

Nato sledijo še trije sklopi vprašanj, pri katerih si odgovore učencev zapisujem.

Učenci v drugem krogu odgovarjajo na vprašanja: **Kaj rad delaš doma? Kaj te veseli? Kakšne konjičke imaš?**

S pomočjo teh odgovorov smo vsi v skupini seznanjeni z močnimi področji posameznika. Te informacije učitelju koristijo pri razdelitvi dejavnosti in nalog pri pouku skozi celotno šolsko leto. Z njimi lahko učencu omogoči, da je aktivno vključen na področjih, ki jih rad opravlja in za katera je tudi notranje motiviran. Obenem učence tudi napoti, koga lahko prosijo za pomoč, ko jo bodo potrebovali. Ob koncu odgovarjanja lahko preverimo, kako so bili pozorni pri poslušanju oziroma uporabi govornega predmeta.

V pomoč so vprašanja, kot so: **Ali je kdo vmes klepetal? So se lahko poslušali? Kaj jih je motilo ali spodbudilo, da so govorili, ko niso bili na vrsti? Kako so se počutili, ko so imeli besedo in so jih vsi pozorno poslušali?**

Pri tretjem sklopu vprašanj učenci povedo, kaj jih moti in česa si ne želijo. Za to uporabim vprašanja: **Kaj ti gre zelo na živce? Kaj te jezi?** Na podlagi tega skupaj z učenci oblikujem tudi pravila obnašanja v razredu in določim

posledice dejanj, ki niso zaželeni. S tem gradim spoštljive odnose med učenci. Če se učenci v procesu ne uspejo med seboj poslušati, se ponovno pogovorimo o namenu govornega predmeta.

Četrty sklop vprašanj usmerja njihovo razmišljanje na delo v šoli in dejavnosti, ki so jih pritegnile. Za to uporabim vprašanje: **Kaj je bilo najboljši, kar se ti je lani zgodilo v šoli?** Odgovori na to vprašanje so mi v pomoč pri načrtovanju delavnosti pri pouku. Po končanih štirih krogih zaključimo delo v krogu.

Da stvar ostane vidna, učenci izdelajo dva plakata z odgovori na drugo in tretje vprašanje. V razredu ju obesimo na vidno mesto in ju imamo tam vse leto. S pomočjo teh preprostih vprašanj, ki jih enega za

drugim polagam v središče kroga, pri učencih aktiviram njihova močna področja.

Ko imam aktivirana njihova močna področja, si vzamem čas za načrtovanje znotraj šolskega leta. Za to uporabim prilagojeno metodo zmajevega sanjanja, ki jo izvedem v prvem ali drugem tednu pouka. Te aktivnosti izvedem pri urah slovenščine in likovne umetnosti, saj z njimi realiziram cilje teh predmetov. Gre za organiziran proces dela v skupini. Učenci se sami razdelijo v skupine. Priporočam štiri skupine oziroma skupine po 3 do največ 6 članov. Če se učenci samodejno razdelijo v homogene skupine, pri delu pomagam in usmerjam skupine z manj uspešnimi učenci. Sposobnejši učenci naj delajo sami.

Po navadi učenci pri tej starosti (10 let) še niso vajeni dela v skupini, zato je pomembno, da jim dam jasna navodila. Pri tem ponovim pomen in uporabo govornega predmeta. »Delo v skupini poteka tako, da en govori, tisti, ki je imel besedo pred njim, pa zapisuje govorno. Drugi poslušajo, pri zapisovanju pomagajo tvoriti povzetke in ključne besede.« Uvedba strukturiranega načina skupinskega dela mi vse leto koristi pri pouku. Učenci so tako osredotočeni na vsebino in nimajo več toliko opraviti s tem, kdo bo pisal, kdo bo bral, katere barve pisal bodo izbirali in podobno.

Ko učenci prejmejo jasna navodila in imajo razdeljene naloge, začnem z načrtovanjem šolskega leta. Delo poteka v petih korakih. Prvi korak začnem s krogom za ogrevanje. Med seboj si v skupini povedo, kaj jim je bilo med počitnicami super/lepo/fajn/zabavno. Vprašanje imajo napisano na tabli, da ga lahko ves čas vidijo. Govori učenec, ki ima govorni predmet, tisti, ki je bil pred njim, povedano zapisuje. Tako sproti nastaja zapisnik/miselni vzorec/plakat ... Na koncu preverim, kako so bili pri delu v skupini uspešni. Medtem ko poteka delo po skupinah, samo krožim med njimi in opazujem dinamiko dela. Pridružim se skupini, ki prva zaključi z delom, in jih povabim, da

mi predstavijo svoje odgovore. Pri tem jih samo aktivno poslušam, brez pričakovanj in komentarjev.

V drugem koraku vsaka skupina prejme list z vprašanjem: **Kaj bi se v tem šolskem letu moralo zgoditi, da bi ti bilo pri pouku super/fino/fajn?**

Delo v skupini poteka enako kot prej. Povem jim, da bo na koncu eden izmed njih predstavil razmišljanje vseh članov v skupini, zato naj se dogovorijo, kdo bo to. Ta učenec naj se na koncu tudi pripravi na predstavitev. Pri tem koraku je pomembno, da učencem pustimo prostor, da povedo ideje brez omejitev. Tu jim kot moderator dela ne smemo omejevati s tem, kolikšna je možnost, da se njihove ideje uresničijo, ali se nam zdijo zamisli zanimive, uporabne, brezvezne ... Biti moramo brez pričakovanj. Če postavijo v ospredje ocene, se o tem pogovorimo (npr. povemo jim, da so ocene zelo pomembne in bodo rezultat njihovega truda). V tem procesu pa naj raje usmerijo svojo pozornost predvsem na dejavnosti, ki bi jih z največjim veseljem opravljali in bi se jih že v naprej zelo veselili. Sposobnejši učenci delajo sami.

Med delom jih samo opazujem, usmerjam proces dela in opozarjam na govorni predmet, če je potrebno. Med delom pomagam skupini, ki potrebuje pomoč. Ko zaključijo svoj krog in odgovore zapišejo, jim naročim, naj odgovore prepišejo na majhne lističe, medtem pa preverim, kaj je nastalo pri skupinah, ki so delale samostojno.

Ideje učencev, ki se rojevajo v tej fazi, so zelo različne. Nekatere so precej povezane s šolskim delom in dejavnostmi

v šoli. V našem primeru so si učenci zaželeli več tehniških dni, več naravoslovnih dni, športa, glasbe, likovne, v šoli bi radi kuhali, več pouka bi imeli zunaj, želeli so, da bi pouk bil lažji, da bi imeli krajši pouk in daljše odmore, šolo brez domačih nalog, želeli so si tudi večkrat iti na izlete in podobno. Imajo tudi ideje, ki precej izstopajo. Tako so si zaželeli, da bi imeli v šoli bazen, šli v Španijo in se učili špansko, v šolo bi radi prinesli svoje hišne ljubljence itd.

Tretji korak predstavlja poročanje in destilacijo. Poročanje poteka na tleh, tako da učenci »sedijo v krogu«. Predstavniki posamezne skupine celotnemu razredu predstavijo odgovore. Podaja mi listke z odgovori, da jih zlagam v stolpce po skupnih značilnostih/področjih/sorodnih idejah. To naredim tako, da vključim tudi učence, saj sproti pri njih preverjam, ali lahko posamezno zamisel vključim v neko skupino zamisli oz. kategorijo ali je treba narediti nov stolpec (kategorijo). Ko so skupine lističev oblikovane, učence povabim, da jih naslovijo. Sami naj poiščejo naslov (nadpomenko) za posamezno kategorijo, ga zapišejo na listič in pod njim razporedijo lističe z idejami.

Kategorije, ki so pri tem nastale v našem primeru, so bile: več pouka zunaj, več športa, več likovne, več dni dejavnosti, več izletov, več zabave v šoli, manj šole v šoli, španščina v šoli ... Tako dobimo na koncu 4–6 naslovov. S tem smo dobili posamezna področja, na katera se vse leto sklicujemo in s pomočjo katerih načrtujemo nadaljnje dejavnosti v razredu. Pomembno je, da upoštevamo vse ideje (tudi najbolj nenavadne ali neverjetne). Tu je pomembno, da smo odprti, brez pričakovanj ali omejitev.

S tem naredimo prostor za ustvarjanje. To so namreč področja, o katerih učenci sanjajo, to si želijo početi in za to so notranje motivirani. Te informacije nam pri pouku zelo pomagajo.

Četrti korak predstavlja določanje glavnega cilja. Vsak učenec ima na voljo dve piki, ki ju lahko dodeli dvema posameznima področjema. Področja nato razvrstimo po številu dodeljenih pik, s čimer učenci določijo kateri je 1., 2., 3. itd. cilj, ki ga bomo upoštevali pri načrtovanju pouka. S tem določimo tudi glavni cilj šolskega leta ter kaj se bo moralo zgoditi najprej, da bomo potem vključili vse preostale cilje. Končni rezultat so cilji, s katerimi se vsi učenci strinjajo.

Na koncu nastane še plakat. Učenci sami prilepijo lističe na plakat, ki ga izobesijo v razredu. Ko je plakat narejen, naredim povzetek in pri učencih preverim, ali so res tako mislili, kot so to uredili, zapisali in povzeli. Če pride do nejasnosti ali nestrinjanja, se o tem pogovorimo. **Plakat naj bo živa stvar, h kateri se vračamo, jo evalviramo in dopolnjujemo z dejavnostmi.**

Moja naloga je, da pouk poteka tako, da se ti cilji čim bolj uresničijo. Tudi v to dejavnost čim bolj vključim učence pri zaključnem, petem koraku, ki predstavlja načrtovanje. Ta korak izvajam pri razrednih urah vsaj enkrat na mesec. Takrat skupaj z učenci načrtujemo, s katerimi dejavnostmi bomo uresnili prej izbrane cilje.

Učenci so si izbrali cilje in zato imajo tudi ideje, s katerimi dejavnostmi jih uresničiti. Da je bil pouk zabaven, smo vanj vnesli igre za utrjevanje, ki so jih sami pripravili in izdelali. Tudi kvizi so jim predstavljali zabavo in zato so jih sestavili in s tem dodobra utrdili znanje. Za »manj šole v šoli« smo poskrbeli tako, da so bili ob petkih brez domačih nalog. Vendar to pod pogojem, da so vsi ves teden imeli opravljene naloge pri vseh premetih. Tudi ure pouka so lahko bile krajše in odmori daljši. To je bilo uresničljivo takrat, ko so bili takoj ob zvonjenju na svojih mestih, pripravljeni na pouk, če pouka niso motili z igro, klepetanjem in podobnim. Štirideset minut so zbrano delali, v tem času naredili vse načrtovano in tako imeli krajši pouk in daljši odmor. Španščino smo v šolo vnesli tako, da smo k pouku povabili gospoda, ki govori špansko in je mojo razlago snovi prevajal v španščino. Tega gospoda so poiskali učenci sami in se z njim dogovorili, da je prišel v šolo. Zabavali so se, ko so se nove pojme učili v slovenščini in nato še spoznali

španske izraze za njih. Bili so navdušeni nad nagrado, jaz pa nad njihovo motivacijo za delo. Tu je prihajalo do večje samoregulacije skupine, ni bilo motenja pouka, manj je bilo konfliktov, zato je bil lahko del razrednih ur namenjen njihovim prosti igri, ki so si jo tudi zaželeli. Izbrala sem tudi različne cilje iz učnega načrta in skupaj z učenci načrtovala njihovo izvedbo.

Načrtovali smo tudi razredni projekt, ki smo ga počasi gradili vse leto. Ideje so podali učenci ali jaz. Z realizacijo ciljev iz učnega načrta in ciljev, ki so jih predlagali učenci, je bil pouk načrtovan in izveden tako, da je bila na koncu šolskega leta učilnica na prostem bogatejša za šotore, namenjene skupinskemu delu in igri. Naslednje leto so učilnico na prostem popestrili še s čutnimi potmi, načrtujejo in gradijo pa še druge elemente, ki bodo popestrili in obogatili šolsko delo. Moja naloga je, da učence vodim skozi proces. Če sem jim v drugem koraku ponudila prostor za podajanje idej, jim tu ponudim prostor, da se sami domislijo, kako bi jih lahko dosegli.

Na koncu šolskega leta z učenci opravi tudi evalvacijo. S pomočjo vprašanja **Kaj mi je bilo v letošnjem šolskem letu super/fino/fajn?** ugotovimo, kaj nam je uspelo uresničiti in česa ne. Zakaj so se določene stvari lahko uresničile in zakaj druge ne. Najpomembnejše pri tem je, da učenci poiščejo in izberejo dejavnosti, ki jih želijo prenesti v prihodnje šolsko leto. To so stvari, na katerih bomo gradili njihovo notranjo motivacijo tudi v prihodnje.

Učenci, ki so tako aktivno vključeni v načrtovanje in izvedbo pouka, so bolj motivirani za delo. Šola ni več samo to, kar morajo, ampak postane tudi prostor, kjer lahko delajo to, kar si zelo želijo. Radi prihajajo k pouku in pripravljeni so narediti več. Spodbujajo in motivirajo drug drugega, pri delu si pomagajo.

Delo s tako naravnanimi učenci je bilo tudi zame prijetno in ustvarjalno. V določenem trenutku sem začutila strah, da bodo na koncu razočarani, saj se njihove želje ne bodo uresničile. Zaskrbelo me je tudi, kako bom uresničila določene cilje. Vendar ko sem jih vključila v načrtovanje in iskanje dejavnosti, sem bila navdušena nad njihovimi idejami, načini dela in rešitvami. Učenci so radi prihajali v šolo, vedeli so, kaj je treba storiti, da bodo njihove želje upoštewane. Bolj veseli so zato odhajali tudi domov. Posledično je bilo moje delo s starši prijetnejše. Vsako leto z veseljem pričakujem ideje in načrt za novo šolsko leto.